

**vLaamse
OUDERENRAAD**

Advies 2021/2

Naar aanleiding van het Vlaams ouderenbeleidsplan
2020-2025

29 september 2021

Vlaamse Ouderenraad vzw — Broekstraat 49-53 — 1000 Brussel — www.vlaamse-ouderenraad.be

Inhoudsopgave

Situering advies.....	3
Algemene visie.....	3
Speerpunten en acties.....	6
1. We creëren een stimulerend beleid dat participatie voor iedere oudere mogelijk maakt	6
<i>Luik 1: Sport, cultuur en participatie .....</i>	<i>6</i>
<i>Luik 2: Digitalisering .....</i>	<i>8</i>
<i>Luik 3: Beleidsparticipatie .....</i>	<i>9</i>
<i>Luik 4: Beeldvorming .....</i>	<i>10</i>
2. We investeren in een kwaliteitsvolle en betaalbare ouderenzorg	10
<i>Luik 1: Kwaliteit van leven en zorg .....</i>	<i>12</i>
<i>Luik 2: Toegankelijke en nabije zorg .....</i>	<i>14</i>
<i>Luik 3: Betaalbare zorg op maat .....</i>	<i>18</i>
3. Wonen	19
<i>Luik 1: Wonen .....</i>	<i>19</i>
<i>Luik 2: Woonomgeving en mobiliteit .....</i>	<i>23</i>
4. Dementievriendelijk Vlaanderen.....	27
5. Eenzaamheid	27
Referenties.....	30

1. Situering advies

Eind 2020 liep het vorige Vlaams Ouderenbeleidsplan ten einde. Een ongezien ingrijpende pandemie trof net op dat moment onze samenleving, waarbij vooral ouderen met een kwetsbare gezondheid bijzonder hard werden getroffen. Nu, twee jaar na de start van deze Vlaamse regering, staat er opnieuw een ouderenbeleidsplan in de steigers. En daarmee de contouren voor het inclusief ouderenbeleid doorheen deze legislatuur.

Inclusief ouderenbeleid wordt in de Vlaamse regelgeving omschreven als *‘een beleid dat in al zijn aspecten en samenhang aan de algemene en specifieke behoeften van ouderen beantwoordt, en waarbij de competenties van ouderen actief worden ingeschakeld’*.

Het ouderenbeleid vertrekt dus niet vanuit de gedachte van een afzonderlijk beleid voor ouderen, met beleidslijnen die enkel op ouderen gericht zijn. Wel neemt het de behoeften en competenties van ouderen als startpunt, om vervolgens na te gaan op welke manier het Vlaamse beleid daaraan – over beleidsdomeinen heen – tegemoet kan komen. Binnen de contouren van het algemeen beleid waar mogelijk, en met specifieke acties op maat waar nodig, zoals rond uitdagingen die specifiek met ouder worden te maken hebben of rond barrières die specifiek door ouderen worden ervaren.

Deze denkoefening vormt de centrale uitdaging voor elk opeenvolgend Vlaams ouderenbeleidsplan. Daarin schetst elke Vlaamse regering haar beleidsambities en -acties op korte en lange termijn, bekeken door de bril van het inclusief ouderenbeleid.

Op 13 juli 2021 werd de Vlaamse Ouderenraad door minister Beke als coördinerend minister voor het ouderenbeleid om advies gevraagd op het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2020-2025. In dit advies geeft de Vlaamse Ouderenraad zijn visie op het ontwerp van het beleidsplan als geheel, en op de specifieke doelstellingen en acties die erin zijn opgenomen. Zoals steeds vertrekt de Vlaamse Ouderenraad daarbij vanuit het perspectief van ouderen.

2. Algemene visie

Inhoudelijk

Eerst en vooral drukt de Vlaamse Ouderenraad zijn waardering uit voor de verschillende overlegmomenten die in het traject rond de totstandkoming van dit beleidsplan zijn georganiseerd. In de aanloop naar zowel de formulering van de doelstellingen als de formulering van de acties kon de Vlaamse Ouderenraad vooraf zijn insteken en aanbevelingen aanreiken. Als resultaat daarvan stelt de Vlaamse Ouderenraad vast dat de 5 overkoepelende speerpunten in het ontwerp van het ouderenbeleidsplan sterk **in lijn liggen met de prioriteiten** die de Vlaamse Ouderenraad op basis van zijn memorandum in aanloop naar deze regeerperiode naar voren schoof.

Daar waar voorgaande ouderenbeleidsplannen vertrokken vanuit afzonderlijke beleidsdomeinen, is dit ouderenbeleidsplan het eerste dat effectief doelstellingen met het oog op de leefwereld van ouderen als uitgangspunt neemt, om vervolgens over Vlaamse bevoegdheden heen te schetsen hoe het deze wil waarmaken.

Over de verschillende ouderenbeleidsplannen heen zien we zo een duidelijke evolutie richting een meer **doelgerichte focus**. Van de talrijke thema's en exhaustieve lijsten van actiepunten in het verleden, zijn we vandaag geëvolueerd naar een overzichtelijke set van prioriteiten en speerpunten. Door de koppeling met afgebakende acties, waarbij de vooropgestelde timing, verantwoordelijkheid en budgettair engagement expliciet vermeld worden, zien we bovendien kansen voor een sterkere opvolging.

Inhoudelijk stelt de Vlaamse Ouderenraad echter vast dat diverse maatschappelijke thema's, die - in positieve of negatieve zin – een impact hebben op de speerpunten die de Vlaamse regering wil realiseren, **niet of amper aangeraakt** worden in het huidige ontwerp. Daarbij gaat het onder meer om geestelijke gezondheidszorg voor ouderen, vervoersarmoede, ouderenmisbehandeling, energiearmoede, de impact van klimaatverandering, vrijheidsbeperking in de ouderenzorg, ... In sommige gevallen gaat het nochtans om thema's die wel in de omgevingsanalyse of de inleiding onder de speerpunten worden aangeraakt als uitdaging, maar waar vervolgens de vertaalslag naar acties ontbreekt. In de desbetreffende hoofdstukken hieronder gaan we telkens dieper in op deze onderbelichte thema's. We hopen dat hier in het finale beleidsplan alsnog acties rond opgenomen zullen worden.

Ook bij de duiding van de verschillende speerpunten worden heel wat knelpunten gesignaleerd en ambities opgeworpen, maar worden deze lang **niet altijd vertaald in concrete actiepunten**. Bijvoorbeeld wat betreft de woonomgeving en het realiseren van toegankelijke en nabije zorg. Dit doet vragen rijzen over de aandacht en concrete initiatieven die hier de komende jaren aan gewijd zullen worden. We vrezen dat een aantal ambities zo toch van het voorplan dreigt te verdwijnen.

Het ouderenbeleidsplan lijkt tevens voorbij te gaan aan de uitdagingen die de **toenemende diversiteit** binnen de ouderenpopulatie met zich meebrengt. Net als de rest van de samenleving wordt de ouderenpopulatie gekenmerkt door een toenemende multiversiteit op het vlak van gender, geaardheid, etnisch-culturele achtergrond, sociaaleconomische positie, ... Er wordt echter amper stilgestaan bij deze trend en doorheen de verschillende speerpunten en acties is hier weinig specifieke aandacht voor.

De Vlaamse Ouderenraad stelt ook vast dat de ambities en acties in het ontwerp van het ouderenbeleidsplan bijzonder weinig vanuit een **mensenrechtenperspectief** worden benaderd of onderbouwd. De coronacrisis bracht diverse rechtenproblematieken waarmee ouderen geconfronteerd worden nochtans scherp op de voorgrond. Wat dat betreft, mist de Vlaamse Ouderenraad in het beleidsplan accent en visie op hoe essentiële basisrechten van ouderen beter

gewaarborgd zullen worden, zeker gezien de lopende debatten en de reeds voorziene beleidsambities rond het Vlaams Mensenrechteninstituut en het Vlaams Meldpunt voor klachten binnen Welzijn en Zorg.

Tot slot merkt de Vlaamse Ouderenraad op dat nog niet alle acties even concreet zijn qua uitwerking, budget en voorziene impact. Hoewel dit te begrijpen valt voor acties die pas later in de legislatuur voorzien zijn, maakt dit het toch moeilijk om bij sommige acties de reële impact op ouderen te kunnen inschatten. De mate van inspraak en betrokkenheid van ouderenorganisaties bij de verdere uitwerking van de acties in het Vlaams ouderenbeleidsplan is daardoor des te belangrijker.

Uitvoering en opvolging

De Vlaamse Ouderenraad leest in het ontwerp van het ouderenbeleidsplan dat de bevoegde ministers verantwoordelijk zijn voor de invulling, opvolging en uitvoering van de acties, met inbegrip van 'het participatieve proces met relevante stakeholders'. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om het voeren van een participatief beleid bij de verdere concretisering en realisatie van de vooropgestelde acties als **expliciet engagement** van alle betrokken Vlaamse ministers op te nemen in het finale beleidsplan. In combinatie met de duidelijk afgebakende acties qua timing en beleidsverantwoordelijke, moet dit de nodige aanknopingspunten bieden voor inspraak en betrokkenheid vanuit ouderen op vraag en op eigen initiatief.

De Vlaamse Ouderenraad juicht de intentie toe om een **tussentijdse monitoring en eindevaluatie** te organiseren. Het ontbrak bij het vorige ouderenbeleidsplan aan elke vorm van voortgangsrapportering, waardoor er de voorbije legislatuur geen sprake was van enige globale opvolging. Ook een eindevaluatie ontbrak. Die lacune wordt bij dit plan rechtgezet. Om een efficiënte en transparante opvolging te garanderen, vragen we om een periodiek horizontaal overleg te organiseren ter opvolging van het ouderenbeleidsplan, naar analogie met het gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid en het horizontaal armoedeoverleg. Dit overleg moet de motor zijn achter de coördinatie en implementatie van het ouderenbeleidsplan, met inbegrip van de opmaak van de tussentijdse voortgangsrapportering en de eindevaluatie.

Een belangrijk aandachtspunt zal zijn om globaal het overzicht te bewaren over de verschillende plannen, zoals het ouderenbeleidsplan, het eenzaamheidsplan en het dementieplan, heen. Door actief linken te blijven leggen tussen de doelstellingen en acties uit de verschillende plannen moeten deze elkaar wederzijds versterken.

Terecht wordt in het beleidsplan aangestipt dat 'meten weten is'. We zijn tevreden dat er aandacht is voor de monitoring van het ouderenbeleidsplan en dat de doelstellingen geëvalueerd zullen worden. Toch hopen we op het vlak van **monitoring** op grotere ambities. Louter kijken of de acties al dan niet uitgevoerd werden biedt slechts een beperkte blik op de kwaliteit en impact van het ouderenbeleid. Even belangrijk is dat bekeken wordt in hoeverre de geïdentificeerde doelgroepen bereikt werden,

welke impact de acties hadden en of bepaalde groepen van ouderen niet uit de boot vielen. Pas dan kunnen we te weten komen welke acties het verschil maken en kunnen we in beeld brengen waar extra inspanningen noodzakelijk zijn.

Met het oog op de opvolging op middellange en lange termijn pleit de Vlaamse Ouderenraad voor de samenstelling van een set van **indicatoren** die de impact van het beleid en maatschappelijke tendensen op het leven en welzijn van ouderen monitort. Dit kan als opdracht aan Statistiek Vlaanderen worden toegekend. Een dergelijke set zorgt voor een consistentere opvolging van de impact van en uitdagingen voor het ouderenbeleid, en kan mee als basis dienen bij de opmaak en evaluatie van de opeenvolgende ouderenbeleidsplannen. Het toont aan op welke vlakken er sprake is van vooruitgang en op welke vlakken de inspanningen geïntensifieerd dienen te worden.

Hierbij aansluitend willen we aandacht vragen voor de **blinde vlek** binnen tal van onderzoeken, met name de oudste leeftijdsgroepen onder ouderen. Een eerste pijnpunt in heel wat onderzoek, waaronder bijvoorbeeld de SCV-studie die in de omgevingsanalyse wordt geciteerd, is de gebrekkige differentiatie volgens leeftijd waardoor diverse generaties ouderen als één leeftijdscategorie in beschouwing genomen worden. Die gemiddelden verbergen soms heel uiteenlopende situaties naargelang leeftijd, waardoor maatschappelijke uitdagingen en kwetsbaarheden soms onderbelicht blijven. In heel wat ander onderzoek, zoals de ICT-enquête van de FOD Economie, worden de oudste leeftijdscategorieën zelfs niet eens bevraagd. Dit heeft onder meer tot gevolg dat de omvang van de digitale kloof boven de leeftijd van 75 jaar in Vlaanderen letterlijk een blinde vlek is.

Deze vaststelling wordt terecht als aandachtspunt naar voren geschoven in het beleidsonderzoek naar vrijetijdsparticipatie (actie 2). Dit mag zich hier echter niet toe beperken. De ambitie om het gebrek aan data voor de oudste leeftijdsgroepen rond cruciale indicatoren voor het Vlaams ouderenbeleid weg te werken, moet een veralgemeende actie zijn in het Vlaams ouderenbeleidsplan.

3. Speerpunten en acties

1. We creëren een stimulerend beleid dat participatie voor iedere oudere mogelijk maakt

Luik 1: Sport, cultuur en participatie

Sociaal contact, beweging en deelname aan het culturele leven zijn belangrijke schakels om gezond en actief ouder te worden. Het verenigingsleven, de lokale ouderensraden en de lokale dienstencentra worden terecht erkend als een belangrijke hefboom om actief te blijven en betrokken te worden bij het maatschappelijk gebeuren.

Toch worden ouderen met heel wat **participatiedrempels** geconfronteerd. Naast financieel moeilijke omstandigheden kan ook de informatie over activiteiten ontoereikend zijn, kunnen problemen zijn

met de toenemende trend om je deelname online te bevestigen of om tickets digitaal te bemachtigen, de toegankelijkheid van een locatie kan een barrière vormen en er kunnen ook door zorgnoden of zintuiglijke beperkingen drempels zijn om te participeren. Dit uit zich bijvoorbeeld sterk op het vlak van cultuurparticipatie, die in Vlaanderen sterk afneemt bij de oudste leeftijdsgroepen. Ook bij de sportbeoefening zien we de participatie afnemen naarmate de leeftijd stijgt.

De Vlaamse Ouderenraad is verheugd over de hervatting van het engagement tussen de ministers van **Cultuur en Welzijn** om zorg en cultuur dichter bij elkaar te brengen, in navolging van de internationale samenwerking rond Long Live Arts – Kunst Doet Leven. Zeker in het geval van zorgbehoevende ouderen en ouderen in een kwetsbare situatie is dit een belangrijke uitdaging. De Vlaamse Ouderenraad vraagt zo snel mogelijk concrete acties en initiatieven aan deze ambitie te koppelen. Om de financiële drempel van sport- en culturele activiteiten te verlagen, vraagt de Vlaamse Ouderenraad daarnaast om te blijven inzetten op de uitrol en de promotie van zowel de lokale als de bovenlokale UïTPAS.

De Vlaamse Ouderenraad juicht eveneens toe dat de Vlaamse regering in het ontwerp van het ouderenbeleidsplan sterk wil inzetten op initiatieven die bijdragen tot intergenerationele solidariteit en samenwerking.

De door- en heropstart van het **sociaal-cultureel volwassenenwerk voor ouderen** na de pandemie vormt voor veel verenigingen een grote uitdaging. Het herstellen van het vertrouwen om als ouderen weer samen te komen, het zoeken naar oplossingen om dit overal zo veilig mogelijk te kunnen doen en de ondersteuning van (bestuurs)vrijwilligers en afdelingen daarin, vraagt om intensieve begeleiding. Zeker daar waar lokale afdelingen sterk getroffen zijn door het virus. Tegelijk vormt het sociaal-cultureel verenigingsleven voor ouderen een belangrijke hefboom als antwoord op de maatschappelijke uitdagingen die bij de vergrijzing in Vlaanderen komen kijken. Een sterke doorstart is daarvoor essentieel. Daarom vraagt de Vlaamse Ouderenraad de minister van Cultuur om een extra impuls voor het verenigingsleven doorheen deze cruciale periode.

In het verlengde daarvan stipt de Vlaamse Ouderenraad ook de problematiek rond de beschik- en betaalbaarheid van zalen in navolging van de crisis aan. Steden en gemeenten moeten hun zalen opnieuw ter beschikking stellen van ouderenverenigingen, zodat activiteiten opnieuw op een veilige manier kunnen doorgaan.

Wat betreft drempels voor ouderen om deel te nemen aan **sport- en beweegactiviteiten** hoopt de Vlaamse Ouderenraad dat er ook aandacht zal zijn voor kwetsbare ouderen binnen het beleidsnetwerk 'Inclusie In en Door Sport'. Ook voor deze groep kan sport een middel zijn om extrasportieve doelen te bereiken. De Vlaamse Ouderenraad stelt zich de vraag of hier binnen het masterplan *Inclusie In en Door Sport* ook aandacht voor is.

Luik 2: Digitalisering

In het huidige ontwerp van het ouderenbeleidsplan komt het volwassenenonderwijs enkel aan bod in het streven naar meer digitale competenties bij ouderen. Nochtans is het volwassenenonderwijs met zijn breed vormingsaanbod een motor van persoonlijke ontwikkeling en zelfontplooiing en vormt het een belangrijke hefboom in het maatschappelijk functioneren van ouderen.

Het **Edusprong-plan** moet voor een kwalitatief versterkt volwassenenonderwijs zorgen in het kader van het relanceplan Vlaamse Veerkracht. De Vlaamse Ouderenraad schaart zich achter de aanbeveling van de Vlaamse Onderwijsraad dat de speerpunten, acties en financiering van de Edusprong niet enkel mogen focussen op de baten met het oog op de arbeidsmarkt. Hier is een breder levenslooperspectief nodig, waarbij er ook voldoende aandacht gaat naar de leernoden van 65-plussers die niet langer beroepsactief zijn en naar het bevorderen van de leercultuur bij deze specifieke leeftijdscategorie. Zo is een opleidingskompas een goed initiatief, als dat kompas ook aandacht besteedt aan cursussen die niet dienen om iemands positie op de arbeidsmarkt te verbeteren, maar bijdragen tot de zelfontplooiing van die persoon.

De Vlaamse Ouderenraad gelooft in het nut van een wervende Vlaanderenbrede promotiecampagne en de lokale doeltreffende informatieverstrekking met aandacht voor kansengroepen. Om ouderen te stimuleren levenslang te blijven leren, moeten deze initiatieven wel gepaard gaan met aanpassingen in het aanbod, de aanpak, het tempo en de omkadering van de lessen, rekening houdend met de wensen en noden van oudere cursisten. Ook de prijs kan een drempel zijn om les te volgen. Systemen van digicheques, de UiTPAS en een gerichtere bekendmaking van sociale tarieven moeten het ook voor oudere cursisten mogelijk maken om op een betaalbare manier lessen te volgen.

Aangezien in 2019 nog 58% van de 55- tot 74-jarigen niet over voldoende basisvaardigheden beschikte om te kunnen participeren aan de **digitale samenleving** ([Statistiek Vlaanderen](#)), onderschrijft de Vlaamse Ouderenraad het belang van het versterken van de digitale competenties van ouderen met onvoldoende digitale geletterdheidsvaardigheden. De Vlaamse Ouderenraad staat achter het voorgestelde maatgericht ICT-aanbod onder de vorm van open modules, zodat er beter kan worden ingespeeld op concrete leervragen van oudere cursisten. Wanneer er naar de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs wordt gekeken om die competenties te versterken, dan moet er ook rekening worden gehouden met de specifieke noden van ouderen en met de drempels die ze ervaren om les te volgen bij zulke centra. Door outreachend en met open modules te werken, kan er voor ouderen drempelverlagend werken, zeker als dit in samenspraak met de ouderenorganisaties zelf gebeurt.

Naast de cursussen van het volwassenenonderwijs zijn er ook kleinschalige initiatieven die in het kader van digitaal inclusieve wijken getrokken worden door **ouderenverenigingen** en andere organisaties. Zij laten ouderen eveneens toe om in hun buurt op een laagdrempelige manier digitale competenties te verwerven of te versterken. Dit soort initiatieven moet door een lokaal e-inclusiebeleid worden

ondersteund en structureel verduurzaamd. De Vlaamse Ouderenraad vraagt ook dat er in de nieuwe subsidieovereenkomst met Mediawijs bijzondere aandacht wordt besteed aan de mediawijsheid van (kwetsbare) ouderen.

Een van de strategische doelstellingen van het Vlaams **Strategisch Plan Geletterdheid** wil inzetten op het verhogen van de digitale geletterdheid van jong en oud. De Vlaamse Ouderenraad hoopt dat de besparingen bij de pedagogische begeleiding door Vocvo de ambities op dit vlak niet zullen fnuiken.

De Vlaamse Ouderenraad staat achter de stappen die de komende jaren zullen worden gezet op het vlak van toegang tot internet en toestellen, het verwerven en verbeteren van digitale competenties, het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid en de toegankelijkheid van digitale toepassingen en het garanderen van de nodige ondersteuning. Toch houdt een digitaal inclusieve samenleving ook in dat elementaire basisrechten niet in het gedrang komen van wie om gegronde redenen geen gebruik kan of wil maken van bepaalde digitale toepassingen. Voor de Vlaamse Ouderenraad mag de digitalisering zeker in essentiële basisdiensten niet ten koste gaan van de toegang tot persoonlijke dienstverlening. Informatie en dienstverlening die cruciaal is voor mensen hun persoonlijke situatie en rechten moet ook via niet-digitale kanalen en aan dezelfde prijs aangeboden blijven worden. De Vlaamse Ouderenraad vraagt dan ook om deze essentiële basisdiensten te definiëren en een kader te ontwikkelen opdat het recht op **persoonlijke, niet-digitale dienstverlening** verankerd en gemonitord wordt.

Luik 3: Beleidsparticipatie

De Vlaamse Ouderenraad waardeert uiteraard zijn erkenning als adviesorgaan over alle aangelegenheden die ouderen aangaan en als relevante partnerorganisatie om ouderen te ondersteunen om een lokaal inclusief ouderenbeleid te ontwikkelen. Samen met zijn leden engageert de Vlaamse Ouderenraad zich om deze rollen ten volle waar te maken binnen de kansen en mogelijkheden die geboden worden.

Tevens drukt de Vlaamse Ouderenraad zijn waardering uit over het voorziene **onderzoek** ter evaluatie van de wijze waarop ouderenbeleidsparticipatie binnen het lokale ouderenbeleid vorm krijgt, in navolging van zijn [advies](#) daarover. De Vlaamse Ouderenraad hecht daarbij bijzonder belang aan een sterk doelgroepgericht participatiebeleid, in de geest van het decreet op het inclusief ouderenbeleid en het decreet lokaal sociaal beleid. Dit participatiebeleid beantwoordt aan duidelijke kwaliteitscriteria, omvat alle trappen van de participatieladder, en biedt zowel actieve als kwetsbare of minder mondige ouderen structurele kansen tot inspraak en participatie. De Vlaamse Ouderenraad ziet lokale ouderenraden als een essentiële schakel in dat verhaal. Niet alleen als inspraakorgaan, maar ook als partner in het mee uitdenken en opzetten van concrete initiatieven binnen het lokale ouderenbeleid, bijvoorbeeld op het vlak van [zorgzame buurten](#).

Tot slot wijst de Vlaamse Ouderenraad in dit verband op de vraag van de **regionale en interregionale overlegstructuren ouderenbeleidsparticipatie** om een duurzaam perspectief op hun ondersteuning en voortbestaan als lerend netwerk en uitwisselingskanaal. Zowel met het oog op sterke lokale ouderenbeleidsparticipatie als het Vlaamse beleid dat inzet op besluitvorming op regionaal niveau (vb. vervoerregioraden basisbereikbaarheid) spelen de RPO's en ISO's een belangrijke rol ter ondersteuning van de inspraak van ouderen.

Luik 4: Beeldvorming

Om ouderen de kans te geven volwaardig te participeren in de samenleving is de manier waarop die samenleving naar ouderen kijkt inderdaad belangrijk. Ouderen vormen een grote, maar diverse groep. Dit moet ook tot uiting komen in een diverse en genuanceerde beeldvorming. Hoe meer ouderen er op televisie te zien zijn, hoe meer de diversiteit binnen deze groep tot uiting kan komen. Daarom is het belangrijk dat dit opnieuw een aandachtspunt zal zijn binnen de volgende beheersovereenkomst 2021-2025 met de **VRT**. Hierbij moet vooral het potentieel en de maatschappelijke meerwaarde van ouderen beter in de verf worden gezet. Zo engageren ouderen zich als vrijwilliger, blijven ze zich ook na hun pensioen bijscholen en zorgen ze voor een bloeiende zilveren economie. Dit kan zowel aan bod komen in fictie- als in non-fictieprogramma's.

Als de Vlaamse overheid het belangrijk vindt dat een realistische, genuanceerde en niet-stereotiepe beeldvorming van ouderen wordt weergegeven, moet hier niet enkel op worden gefocust tijdens voor de hand liggende thematische momenten als de dag van de oudere of de dag van de zorg, maar ook tijdens de dag van de vrijwilliger of de week van de mobiliteit. Dit is dan ook een verantwoordelijkheid voor de Vlaamse overheid als geheel, vanuit ieder departement en agentschap.

2. We investeren in een kwaliteitsvolle en betaalbare ouderenzorg

In het algemeen zijn onder dit speerpunt heel wat waardevolle acties samengebracht. Tegelijk mist de Vlaamse Ouderenraad **een globale alomvattende toekomstvisie**. De bestaande conceptnota *Welzijns- en zorgbeleid voor ouderen* dateert van 2016. Gezien de snelle maatschappelijke evoluties en de onverwachte confrontaties door de coronacrisis, lijkt de tijd rijp voor een vernieuwde conceptnota die de bakens uitzet voor de ouderenzorg in het post-corona-tijdperk en voortbouwt op het nieuwe woonzorgdecreet. Innovatieve praktijkvoorbeelden uit eigen land en uit het buitenland kunnen daarbij inspirerend zijn.

Wat de inhoudelijke accenten betreft, betreurt de Vlaamse Ouderenraad dat er onder dit speerpunt geen aandacht is voor het thema **geestelijke gezondheid** bij ouderen. In de omgevingsanalyse worden enkel stressgevoelens en de impact van de coronapandemie op het mentaal welzijn van ouderen kort aangestipt. Er wordt voorbijgegaan aan het feit dat veel mensen, naarmate ze ouder worden, geconfronteerd worden met een cumulatie van verlieservaringen, ingrijpende levensveranderingen en zingevingsvraagstukken die hun veerkracht en mentaal welzijn onder druk zetten. In die mate dat 1 op

5 van de 65- tot 74-jarigen (21,4%) psychische problemen ervaart. Bij de 75-plussers gaat het om 29,4% (Gezondheidsenquête, 2018). Dit terwijl er in onze samenleving amper aandacht en ruimte is voor ouderen om hierover in gesprek te gaan. Zo geeft 22% van de 60- tot 84-jarigen die niet zorgbehoevend zijn aan dat ze hun zorgen of angsten met niemand kunnen delen (KBS, 2020).

Ouder worden blijft bovendien een belangrijke risicofactor voor de ontwikkeling van **suïcidale gedachten** en gedrag (VLESP, 2019). Het valt ook op dat een uitdaging als het terugdringen van het middelengebruik bij ouderen niet benoemd wordt. Uit de meest recente Gezondheidsenquête (2018) leren we nochtans dat (overmatig) alcoholgebruik nog steeds hoog ligt bij ouderen, terwijl de effecten hiervan een bijzonder grote impact hebben (VAD, 2019). Ook het gebruik van (voorgeschreven) medicatie piekt bij ouderen. Uit cijfers blijkt onder andere dat ouderen die met depressieve klachten aankloppen bij de huisarts veel vaker medicatie voorgeschreven krijgen dan dat ze doorverwezen worden naar een psychotherapeut (Gezondheidsenquête, 2018).

In het licht van de campagne '[Kopzorgen verdienen zorg](#)' ontwikkelt de Vlaamse Ouderenraad momenteel diverse beleidsadviezen voor een versterkte geestelijke gezondheidszorg voor ouderen. In afwachting daarvan zou er in het kader van dit ouderenbeleidsplan al zeker ingezet kunnen worden op een evaluatie van de projecten eerstelijnspsychologische zorg en een verzekerde continuering en verdere verspreiding van de rollen die zij vandaag opnemen.

Ook bij het thema **ouderenmisbehandeling** wordt niet stilgestaan. Nochtans blijkt uit onderzoek dat 1 op 6 zestigplussers hiermee te maken krijgt (Yon, Mikton, Gassoumis & Wilber, 2017). In 2020 publiceerde het KCE een [onderzoeksrapport](#) waarin verschillende knelpunten gesignaleerd werden. De diverse verbeterpistes die aangereikt worden in het rapport kunnen inspiratie bieden voor enkele doeltreffende actiepunten.

We willen ook vragen om een actie op te nemen die werk maakt van een kwaliteits- en controlebeleid rond het gebruik van **vrijheidsbeperkende maatregelen** in de ouderenzorg. In zijn [advies over vrijheidsbeperking in de zorg](#) (2019) pleitte de Vlaamse Ouderenraad reeds voor een sterker kader hieromtrent.

Ten slotte benadrukt de Vlaamse Ouderenraad dat doorheen alle ambities en acties **de ervaringen en de ervaren kwaliteit van leven, wonen en zorg door de zorggebruiker** voorop moeten staan. De regie moet daarbij steeds bij de oudere met een zorg- en ondersteuningsnood liggen. Dit zou als uitgangspunt sterker naar voren mogen komen en doorheen de verschillende acties sterker benadrukt mogen worden.

Luik 1: Kwaliteit van leven en zorg

Preventie

De Vlaamse Ouderenraad waardeert de aandacht voor preventie binnen dit hoofdstuk. Acties met een preventieve insteek zouden echter ingang moeten vinden doorheen het volledige ouderenbeleidsplan. Enkel via een brede mix van maatregelen die evenwichtig inspelen op leefstijl, zorg, educatie en omgeving kan er werkelijk sprake zijn van *healthy and active ageing in all policies*. De samenwerking en domeinoverschrijdende aanpak die nodig zijn om te komen tot concrete, gemeenschappelijke doelstellingen zijn onvoldoende zichtbaar.

De aandacht voor gezonde beweging (actie 1 en 17) vindt de Vlaamse Ouderenraad positief, zeker gezien de focus op het aanzetten tot bewegen van minder actieve ouderen. We hopen wel dat er ook zal worden ingespeeld op de noden van niet-sportminnende ouderen en dat er aandacht zal zijn voor het stimuleren van beweging in niet-georganiseerd verband. De drempel om meer te bewegen moet zo laag mogelijk worden, bijvoorbeeld door het promoten van beweging in de eigen huiskamer. Hiervoor bestaan momenteel al verschillende laagdrempelige en onderbouwde projecten als Bewegen op Verwijzing, Lekker Actief/Elke Stap Telt en Kwispelstappers.

Dit ouderenbeleidsplan biedt kansen om vanuit verschillende beleidsdomeinen (zorg, mobiliteit, sport, wonen, ...) sport- en bewegingsinitiatieven meer slagkracht te geven om zo de globale doelstelling van een gezondere leefstijl bij ouderen te realiseren. De Vlaamse Ouderenraad hoopt dan ook dat de verdieping en verbreding van de campagne 'Sporters beleven meer' (actie 17) niet beperkt blijft tot een initiatief vanuit één beleidsdomein, maar net de link zal leggen met andere beleidsdomeinen.

Zo kan er ingezet worden op de versterking van een **preventief bewegingsbeleid in welzijns- en zorgvoorzieningen**. Zowel binnen wijkgezondheidscentra, lokale dienstencentra, thuiszorg als woonzorgcentra zijn er opportuniteiten om werk te maken van een preventief bewegingsbeleid. De ambitie om de link met ouderenzorg te leggen zou meer benadrukt mogen worden bij de desbetreffende acties.

Het valt op dat er geen preventieve acties opgenomen zijn met een focus op het **psychisch welzijn van ouderen**. We denken dat het een gemiste kans is om louter te focussen op de fysieke gezondheid (actie 18, 19, 20 en 21). Naarmate mensen ouder worden, neemt de kans toe dat zij geconfronteerd worden met toenemende verlieservaringen, die hun psychisch welzijn onder druk kunnen zetten. Door infosessies tot psycho-educatie in te richten, kunnen ouderen meer inzicht krijgen in de manifestatie van zorgen en psychische problemen. Ouderen zullen hierdoor bovendien beter ingelicht zijn over hoe ze kunnen omgaan met signalen van psychisch onwelzijn en kunnen de nodige handvatten krijgen om op zoek te gaan naar hulp.

De Vlaamse Ouderenraad stelt ook vast dat de voorgestelde preventieacties binnen een zorgcontext (actie 18, 19 en 21) zich exclusief richten op de **thuiszorg**. Vanuit het streven naar ontschotting in het

zorglandschap vragen we ons af waarom hier niet voor een geïntegreerde aanpak gekozen wordt waarbij acties in de thuis- en residentiële zorg niet apart benaderd worden, maar elkaar net versterken. In de residentiële zorg lopen immers al verschillende preventietrajecten rond ondervoeding, valpreventie, mondzorg en het gebruik van psychofarmaca. Het is een gemiste kans dat dit laatste thema niet wordt opgepikt in de thuiszorg.

Vroegtijdige zorgplanning, palliatieve zorg en levenseindezorg

De Vlaamse Ouderenraad kijkt uit naar het aangekondigde **actieplan rond vroegtijdige zorgplanning, palliatieve zorg en levenseindezorg** (actie 22). We stellen vast dat het huidige begeleidingsaanbod op sommige vlakken tekortschiet om kwaliteitsvolle palliatieve zorg, vroegtijdige zorgplanning en levenseindezorg waar te maken. Palliatieve zorg is al jaren ondergefinancierd. Zeker in de woonzorgcentra moet de palliatieve functie opgewaardeerd worden, de huidige personeelsnormen (0,10 VTE/30 bewoners met een zwaar zorgprofiel) en financiering voor opleiding en sensibilisering (35 cent/bewoner/dag) zijn ontoereikend. Verder stellen we ook vast dat er een gebrek is aan zogenaamde 'medium care'. Palliatieve dagopvang of palliatief kortverblijf is onvoldoende beschikbaar. Personen met een palliatieve status kunnen wel terecht in een ziekenhuis, maar voor heel wat ouderen en hun naasten is de verplaatsing hiernaartoe te groot.

De Vlaamse Ouderenraad hoopt dan ook dat het actieplan ambitieuze doelstellingen naar voren schuift, waar de nodige middelen tegenover staan. Het actieplan moet garanties bieden voor de lichamelijke, psychologische, sociale en spirituele ondersteuning in aanloop naar het levenseinde. Ook een dergelijke begeleiding bij het vastleggen van voorafgaande keuzes met betrekking tot het levenseinde in een wilsverklaring en het vastleggen van een zorgvolmacht maken hier deel van uit.

Tegelijk benadrukt de Vlaamse Ouderenraad dat vroegtijdige zorgplanning meer is dan het voorbereiden van het levenseinde. Er moet aandacht zijn voor de mogelijkheden die iemand nog heeft en waar voor de patiënt de prioriteiten liggen. In die zin moet een vroegtijdig zorgplan vooral een 'leefplan' zijn. Een bijzonder aandachtspunt is het garanderen van inspraak en dialoog met de oudere en zijn mantelzorgers rond de geboden levenseindezorg.

Ten slotte willen we erop wijzen dat de toeleiding naar palliatieve zorg, vroegtijdige zorgplanning en levenseindezorg vandaag mank loopt. Van zodra er sprake is van een levensbedreigende aandoening, zouden patiënten wegwijs moeten worden gemaakt in dit aanbod, niet pas in de allerlaatste levensfase. Hier is een belangrijke taak weggelegd voor de arts die het levenseinde meer bespreekbaar kan maken.

Kwaliteit van zorg en leven

Niettegenstaande de titel van dit luik in het ontwerp van het ouderenbeleidsplan, mist de Vlaamse Ouderenraad uitgesproken ambities op het vlak van **kwaliteit van zorg, wonen en leven**. Er wordt wel

vermeld dat hier deze legislatuur verder op ingezet zal worden, maar deze belofte wordt niet vertaald in concrete acties. Dit roept vragen op naar de mate waarin dit gerealiseerd zal worden. Zeker nu de reputatie van de woonzorgcentra na de coronacrisis opnieuw een knauw gekregen heeft, is er nood aan bijkomend initiatief. Tekenend is het feit dat slechts 10% van de ouderen in goede gezondheid aangeeft naar het woonzorgcentrum te willen verhuizen (KBS, 2020).

In de context van het VIA6-akkoord werd aan het **VIKZ** al de opdracht gegeven om een transparante monitoring van kwaliteit van leven, wonen en zorg te ontwikkelen. De Vlaamse Ouderenraad was al lang vragende partij en juicht dit dan ook toe. We hopen dat deze monitoring geen geïsoleerde meting wordt, maar net de aanleiding zal zijn om de ervaring van bewoners echt op het voorplan te plaatsen en de betrokkenheid van bewoners bij kwaliteits- en verbeteringsprocessen zal vergroten. De voorzieningen dienen hiertoe geïnspireerd en begeleid te worden.

De Vlaamse Ouderenraad hoopt dat ook de **transparantie** over kwaliteit versterkt kan worden. De resultaten van de aangekondigde monitoring van kwaliteit van leven, wonen en zorg zouden alvast openbaar gemaakt worden, wat qua zicht op kwaliteit van zorg een enorme stap vooruit zou betekenen voor al wie op zoek moet naar een gepaste voorziening. Gezien het vrijwillige karakter van het meewerken aan deze bevraging blijft het risico wel bestaan dat er nog steeds voorzieningen zullen zijn waarbij toekomstige gebruikers en hun naasten geen zicht zullen hebben op de ervaren kwaliteit en tevredenheid door de bestaande bewoners.

De Vlaamse Ouderenraad ziet de recent aangekondigde openbaarheid van Zorginspectieverslagen van woonzorgcentra als een belangrijke stap naar meer transparantie. We hopen dat de betrokkenheid, ervaren kwaliteit en het welzijn van de bewoners ook voor de Zorginspectie de leidende principes worden. Dat impliceert een grondige herwerking van het huidige inspectiemodel. Als sluitstuk van een sterk kwaliteitsbeleid mist de Vlaamse Ouderenraad ten slotte een doortastend handhavingbeleid waarbij snel en ingrijpend opgetreden kan worden in geval van manifeste inbreuken tegen de minimale kwaliteitseisen.

Tot slot kan ook de transparantie over de kwaliteit van de **medische basiszorg** in woonzorgvoorzieningen sterker. Momenteel zijn er enkel algemene sectorrapporten beschikbaar, die geen inzicht geven in de kwaliteit van zorg in individuele voorzieningen. Met het tijdspad voor de invoer van de BelRAI in het achterhoofd, zou na 2023 zeker werk gemaakt moeten worden van een objectieve kwaliteitsmonitoring aan de hand van dit nieuwe instrument. In de tussentijd zouden ook gegevens van het IMA aangewend kunnen worden om meer transparantie te creëren op basis van objectieve gegevens, bijvoorbeeld over het geneesmiddelengebruik van de bewoners.

Luik 2: Toegankelijke en nabije zorg

De Vlaamse Ouderenraad kan zich volledig vinden in de ambitie om een voldoende groot, gevarieerd en flexibel zorgaanbod in de nabije omgeving te realiseren waar ouderen vrij uit kunnen kiezen. De

Vlaamse Ouderenraad mist echter de vertaalslag in een **duidelijke set van acties om dit doel te realiseren**. Zeker gezien de toenemende nood aan zorgvernieuwing rekening houdend met maatschappelijke trends die geschetst worden in de omgevingsanalyse. Naast individuele acties moet daarbij ook het globale zorglandschap als geheel worden onderworpen aan de toets of het voldoende groot, gevarieerd, flexibel en verspreid is in functie van prognoses van de toekomstige zorg- en ondersteuningsvragen.

Een gespreid aanbod van woonzorgvoorzieningen

Om een gespreid aanbod van woonzorgvoorzieningen te realiseren dat aansluit op de wensen van ouderen is het nodig om **alternatieven voor de traditionele residentiële woonzorg** actief te stimuleren. Door een synergie tussen de beleidsdomeinen welzijn en wonen moet er een groeipad richting kleinschaligheid ontstaan waarbij kleinschalige woonzorgalternatieven meer kansen krijgen om zich te ontwikkelen. Verschillende bestaande initiatieven kunnen hierbij inspirerend zijn, waaronder ook de proefomgeving ‘experimentele woonvormen’ (actie 30). In de woonzorgcentra is er nood aan een brede introductie van een kleinschalige aanpak, geënt op de principes van het kleinschalig genormaliseerd wonen. Externe begeleiding om de transitie van een grootschalige naar een kleinschalige organisatie soepel te laten verlopen is daarbij cruciaal. Verder moet een kleinschalige architectuur de norm zijn bij nieuwbouwprojecten en moeten er incentives voorzien worden om de aanpassing van grootschalige infrastructuur mogelijk te maken.

Op het vlak van **thuiszorg** moet er uitgegaan worden van beschikbaarheid en continuïteit van zorg. Mantelzorgers mogen er niet alleen voor komen te staan. Professionele zorg en ondersteuning aan huis moet mogelijk blijven. Iedereen moet in zijn nabije omgeving toegang hebben tot kwaliteitsvolle en betaalbare respijtzorg, 24-uurs opvang en crisisopvang. De Vlaamse Ouderenraad dringt er dan ook op aan dat lokale besturen hun regierol op het vlak van lokaal sociaal beleid maximaal realiseren en dat er oplossingen gecreëerd worden voor hiaten in het zorgaanbod die gesignaleerd worden op het niveau van de eerstelijnszones.

Wat zorgcoördinatie op de eerste lijn betreft pleiten we voor **een versterking van de stem van de gebruiker in de zorgraden**. Hiervoor moet de nodige ondersteuning voorzien worden. Eerstelijnszones zullen een cruciale rol spelen bij de verdere ontwikkeling, samenwerking en ontschotting van het regionale zorgaanbod. De sterke samenwerking binnen de eerstelijnszones was tijdens de pandemie voornamelijk medisch en praktisch gericht. Bij de verdere werking moet er aandacht zijn voor de vraag hoe vanuit de opgezette samenwerking de gebruiker en zijn mantelzorgster terug sterker centraal kunnen staan.

De Vlaamse Ouderenraad is tevreden met het initiatief en traject dat wordt gelopen voor de ontwikkeling van een **nieuw mantelzorgplan** (actie 23). Het klinkt wel vreemd dat de Vlaamse overheid zichzelf niet ziet als de trekker van de uitvoering van het mantelzorgplan. De Vlaamse Ouderenraad stelt zich dan ook de vraag hoe de coördinatie en aansturing op basis van dit plan na de opmaak verder

zal verlopen, en wie daarbij welke verantwoordelijkheid draagt. We willen ook onze bezorgdheid uiten over het feit dat er momenteel geen bijkomend budget voorzien lijkt te worden voor de uitvoering van het nieuwe mantelzorgplan. De Vlaamse Ouderenraad hoopt dat er bij de finalisering van het eigenlijke plan wel de nodige middelen uitgetrokken zullen worden om de ambities te kunnen verwezenlijken.

Diverssensitieve zorg

De Vlaamse Ouderenraad pleit voor een brede blik en vragen daarom om het concept '**diverssensitief**' te introduceren in het ouderenbeleidsplan. Daarbij is er zowel aandacht voor de noden van ouderen met een migratieachtergrond, ouderen met een kwetsbare sociaal-economische positie, LGBTQI+-ouderen, ... Bovendien brengt het kruispuntdenken duidelijk de kwetsbaarheden die ontstaan door een samengaan van verschillende factoren naar boven. We merken ook op dat hoewel het informeren en sensibiliseren van zorg- en hulpverleners uiteraard belangrijk is, er bijkomend nagedacht moet worden over het informeren en sensibiliseren van de genoemde specifieke doelgroepen, het ontsluiten van het zorg- en welzijnsaanbod voor hen en hen actief aanspreken op hun rechten.

Hoewel de term cultuursensitief gehanteerd wordt in de tekst, wordt er enkel verwezen naar concrete initiatieven gericht op holebi-ouderen. Voor de Vlaamse Ouderenraad moeten er ook gericht acties genomen worden ten aanzien van **ouderen met een migratieachtergrond**. Verschillende onderzoeken tonen het belang hiervan aan. We denken daarbij onder meer aan het onderzoek '[Is iedereen welkom?](#)' dat in 2020 werd opgeleverd en vragen ons af welk vervolg dit leertraject zal krijgen. Het Woonzorgdecreet vraagt immers dat elke woonzorgvoorziening een diversiteitsbeleid voert. Bovendien leven er bij veel woonzorgcentra en thuiszorgvoorzieningen nog heel wat vragen rond cultuur-/diverssensitieve zorg.

Innovatie en technologie

Ook **innovatie en technologie** worden eerder eenzijdig bekeken. Door te focussen op digitale innovaties die administratie kunnen verlagen, wordt er voorbijgegaan aan de ruimere digitale innovaties die vandaag ingang vinden in de ouderenzorg. Ook camerabewaking, allerlei wearables, zorgrobots, ... worden meer en meer mainstream terwijl het ontbreekt aan specificaties, voorwaarden en een breder mensenrechtenperspectief waar technologische zorgoplossingen aan moeten beantwoorden. Er is dringend nood aan een breed gedragen **ethisch kader** voor technologische vernieuwing in de ouderenzorg.

Ontschotting

De Vlaamse Ouderenraad juicht de ambitie om de zorg- en welzijnssector te ontschotten toe, maar vindt het een gemiste kans dat hier geen concrete acties aan gekoppeld worden. Hoewel een eengemaakt systeem van Vlaamse sociale bescherming inderdaad een stimulerende kracht zal zijn, zijn we ervan overtuigd dat er **meer incentives** nodig zijn om samenwerking te faciliteren. Onder meer

tussen de sector van personen met een handicap en de ouderenzorg. Hier blijven leeftijdsgrenzen ervoor zorgen dat niet alle ouderen kunnen rekenen op gepaste zorg en ondersteuning. De Vlaamse Ouderenraad blijft uitdrukkelijk pleiten voor een inclusief en leeftijdsonafhankelijk welzijns- en zorgbeleid, waarbij iedereen met gelijkaardige zorgnoden een gelijkwaardige ondersteuning krijgt, ongeacht leeftijd of diagnose.

Ook linken tussen de **ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg** zijn broodnodig om de aandacht voor het mentaal welzijn van ouderen te verankeren en een goede opvolging van psychische problemen te verzekeren. Daarbij denken we aan de inzet van eerstelijnspsychologen in de lokale dienstencentra. En om meer psychologische ondersteuning in de woonzorgcentra te bewerkstelligen kan het aanbod van de CGG er geïntroduceerd worden. De CGG kunnen hier een eerstelijnspsychologisch aanbod uitwerken ten aanzien van de bewoners, tegelijkertijd kan hun expertise ook ingezet worden bij de bespreking van complexe casussen en het coachen van de medewerkers om meer aandacht te hebben voor de psychosociale zorgnoden van de bewoners en signalen van psychisch onwelzijn.

Residentiële ouderenzorg

De Vlaamse Ouderenraad waardeert de aandacht voor de **kwaliteit van wonen en leven** in de woonzorgcentra. Het strikt medische model waar tijdens de coronacrisis naar teruggегrepen werd, heeft heel wat leed veroorzaakt bij de bewoners en hun naasten (zie ook het advies [‘Garanties voor ouderen in coronatijden’](#)). Hoewel de veiligheid van de bewoners garanderen een belangrijk aandachtspunt blijft, zijn we opgelucht dat het welzijn van de bewoners terug voorop staat. Het realiseren van een warme, persoonsgerichte woonzorgcultuur zal de komende jaren een belangrijke prioriteit blijven.

De Vlaamse Ouderenraad drukt dan ook zijn appreciatie uit voor de **verhoogde financiering en de inzet van bijkomend personeel in** de residentiële ouderenzorg. Zeker de opheffing van de ongelijke financiering voor bewoners met een eenzelfde zorgprofiel betekent een grote stap vooruit. Wel willen we aankaarten dat de Katz-schaal, het huidige inschalingsinstrument, bepaalde zorgnoden onvoldoende capteert, bijvoorbeeld in geval van psychosociale zorgnoden. Ouderen met een psychiatrische problematiek bijvoorbeeld krijgen een licht zorgprofiel aangemeten, maar hebben in realiteit nood aan nauwe zorg en begeleiding. Een deel van de zorgnoden blijft dus onbeantwoord in het huidige financieringsmechanisme.

De Vlaamse Ouderenraad kijkt uit naar de resultaten van het onderzoek naar nieuwe personeelsprofielen in de residentiële ouderenzorg (actie 24). Aanvullend willen we vragen om ook na te gaan welke **samenwerkingsverbanden** er verder uitgebouwd kunnen worden om de nodige expertise in de woonzorgcentra binnen te brengen, zonder dat deze centra zelf elke expertise in huis moeten hebben. Bijvoorbeeld met ziekenhuizen, voorzieningen voor geestelijke gezondheidszorg of thuiszorgorganisaties.

Hoewel de Vlaamse Ouderenraad positief is over de aandacht die geschonken wordt aan de **inspraak en participatie** van bewoners in woonzorgcentra (actie 25), voelt de actie weinig doortastend aan. De Vlaamse Ouderenraad had op dit vlak gehoopt op grotere ambities zodat bewonersparticipatie sterker verankerd kan worden in elk woonzorgcentrum. Inspireren en goede voorbeelden verspreiden maakt hier zeker deel van uit, maar het ouderenbeleidsplan kan verder gaan. Hoewel decretaal inderdaad al voorzien is dat een vertegenwoordiger van de lokale ouderenraad of mantelzorgvereniging betrokken kan worden bij de gebruikersraad, wordt dit nog weinig in de praktijk gebracht. Dit zou actief gestimuleerd moeten worden, waarbij de nodige ondersteuning en omkadering voorzien wordt voor deze vertegenwoordigers.

De Vlaamse Ouderenraad ziet ook veel kansen in het voorzien van de mogelijkheid om een vertegenwoordiger van de bewoners te betrekken bij het bestuursorgaan van het woonzorgcentrum. Deze bemiddelaar kan de vinger aan de pols houden bij bewoners en familieleden en kan het bewonersperspectief binnenbrengen bij het maken van besluiten. Zo'n bemiddelaar kan helpen bij het duiden van beslissingen naar bewoners en familieleden toe en kan samen met de directie aan oplossingen bouwen. Zo krijgen bewoners rechtstreeks een sterkere stem in hun (t)huis.

Luik 3: Betaalbare zorg op maat

Met de geplande uitrol van de **BelRAI** staat de ouderenzorg de komende jaren voor een grote uitdaging. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt dat deze uitrol gepaard moet gaan met de nodige randvoorwaarden om een vlotte implementatie te garanderen. Zoals de Vlaamse Ouderenraad al stelde in zijn advies over persoonsvolgende financiering in de ouderenzorg, lijkt de vooropgestelde timing bijzonder krap. De Vlaamse Ouderenraad herhaalt ook dat de BelRAI-inschalingsinstrumenten in de praktijk uitgebreid getest, gevalideerd en geïmplementeerd moeten zijn voor hier financiering aan gekoppeld kan worden. Naast de uitrol van de BelRAI LTCF vraagt de Vlaamse Ouderenraad daarom om ook de uitrol van de BelRAI Homecare-instrumenten te schetsen aan de hand van een actie in het ouderenbeleidsplan.

Met betrekking tot **het zorgbudget voor ouderen met een zorgnood** mist de Vlaamse Ouderenraad het engagement om het zorgbudget te versterken en de criteria binnen het inkomensonderzoek rechtvaardiger te maken. Verwijzend naar zijn advies over het zorgbudget, vraagt de Vlaamse Ouderenraad daarbij:

- een **evenwichtig inkomensonderzoek**, gebaseerd op marktconforme interessen en een evenwichtiger kader rond verkoop versus verhuur van de eigen woning.
- een herziening van het **vrijstellingsbedrag voor samenwonenden**, die op een meer realistische en evenwichtige manier het gezinsinkomen bij samenwoont in rekening neemt, onder meer met het oog op het waarderen van inwonende mantelzorg en het kunnen maken van gezinskeuzes op latere leeftijd.

Ook het **zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden** speelt een belangrijke rol in de betaalbaarheid van zorg. Het nu al jarenlang uitblijven van de indexering van dit zorgbudget ziet de Vlaamse Ouderenraad als een stelselmatige uitholling van de betaalbaarheid van zorg. Zo'n automatische indexering is noodzakelijk, zeker nu de zorgpremie voor de Vlaamse Sociale Bescherming sinds kort jaarlijks geïndexeerd wordt en onder meer de dagprijzen van woonzorgcentra duidelijk stijgen.

Verder is de Vlaamse Ouderenraad ook bezorgd over de impact van het invoeren van een dossiertaks voor wie beroep aantekent tegen een beslissing omtrent de toekenning van het zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden.

In verband met de **automatische rechtentoekenning** die kort aangehaald wordt, maar waar geen concrete actie aan gekoppeld is, willen we erop wijzen dat ook ingezet moet worden op het proactief contacteren van potentiële rechthebbenden. We geloven dat het geïntegreerd breed onthaal hier een belangrijke rol in kan spelen. Een lokale ambtenaar die bevoegd is voor ouderen kan dan weer de rol van eerste aanspreekpunt vervullen rond sociale hulp- en dienstverlening. Uit [verkennd onderzoek](#) van Vlaamse Ouderenraad Lokaal in 2020 blijkt alvast dat deze ambtenaren een onmisbare schakel zijn in het lokaal ouderenbeleid.

3. Wonen

Luik 1: Wonen

In dit luik wordt er terecht gewezen op een aantal belangrijke beleidsuitdagingen op het vlak van wonen, zoals het ondersteunen van aanpassingen aan de woning, het inzetten op preventie en stimulansen voor levensloopbestendig bouwen en verbouwen en het belang van betaalbaarheid van verschillende woon(zorg)vormen.

De Vlaamse Ouderenraad stelt evenwel vast dat de uitdagingen rond woningaanpassingen, levensloopbestendig bouwen en verbouwen en energiearmoede die aangestipt worden in de inleiding van dit luik niet vertaald worden in concrete **acties**. Rekening houdend met deze ontwikkelingen en de doelen uit de beleidsnota wonen doet de Vlaamse Ouderenraad hieronder enkele suggesties qua acties, in lijn met zijn [advies 2019/3 over een domeinoverschrijdend actieplan rond kwaliteitsvol wonen in de thuisomgeving, in elke levensfase](#).

Terecht wordt er in het beleidsplan op gewezen dat er vandaag nog te veel woningen en appartementen worden gebouwd die geen rekening houden met mensen hun noden en behoeften naarmate ze ouder worden. Mensen die een woning bouwen of verbouwen moeten gemotiveerd worden om **preventief** stil te staan bij de levensloopbestendigheid.

- Inzetten op levensloopbestendigheid of aanpasbaarheid en toegankelijkheid van de woning gaat verder dan rekening houden met de principes van 'Universal Design'. We pleiten voor een visie gebaseerd op de principes van **meegroeiwonen** waarbij de woning

flexibel aangepast kan worden aan wijzigende omstandigheden, noden of woonwensen. Voor de Vlaamse Ouderenraad kan een **premie** voor levensloopbestendig (ver)bouwen hiertoe een stimulans bieden. Deze premie kan eventueel als basistrap geïntegreerd worden in een hervormde Vlaamse aanpassingspremie. De Vlaamse Ouderenraad denkt aan een beperkt basisbedrag dat breed openstaat voor wie een woning bouwt of renoveert in overeenstemming met specifieke toegankelijkheidsprincipes, naar analogie met de stimulansen voor isolatie en ventilatie. Daarbovenop komen een of meer trappen op basis van zorgzwaarte voor mensen die effectief aanpassingen nodig hebben.

- Ook **gratis advies** over energiezuinigheid, toegankelijkheid en aanpasbaarheid van de woning in het kader van bouw- en renovatieplannen, al dan niet gekoppeld aan minimale bouwnormen om levensloopbestendig bouwen of verbouwen kan een stimulans bieden.
- De **woningpas** als stimulerende tool kan uitgebreid worden en naast energieprestaties ook oog hebben voor de levensloopbestendigheid van de woning.
- Aangezien heel wat meergezinswoningen gebouwd worden door promotoren, zonder dat men weet wie er gaat wonen, ziet de Vlaamse Ouderenraad een structurele oplossing in de invoering van een Vlaamse stedenbouwkundige verordening rond de **toegankelijkheid van meergezinswoningen**. Deze dient verder te gaan dan de huidige stedenbouwkundige verordening toegankelijkheid die zich voor appartementsgebouwen beperkt tot gemeenschappelijke delen. Dergelijke maatregel werd ook al meermaals aanbevolen in onderzoek (Winters, 2001; De Witte e.a., 2012; De Decker e.a., 2018; De Decker & Volckaert, 2020). Als nieuwe meergezinswoningen in de toekomst verplicht aanpasbaar gebouwd worden, hoeven er nadien geen grote aanpassingswerken uitgevoerd worden en kunnen ouderen er langer blijven wonen.
- Voer een stimulerend beleid ten aanzien van **lokale besturen, architecten en bouwpromotoren** om meer aandacht te hebben voor levensloopbestendigheid van de woning en de variatie in het woningaanbod in elke buurt, rekening houdend met de diverse noden van de inwoners. Op lokaal niveau kunnen **ouderenraden en toegankelijkheidsraden**, die bestaan uit ervaringsdeskundigen die in de gemeente wonen en leven, daarbij actief betrokken worden. Zij kunnen vanuit hun ervaring relevant advies geven over de toegankelijkheid en aangepastheid van bouwprojecten.

Bij aanpassingen aan de woning wordt de nood aan ondersteuning, begeleiding en ontzorging erkend. De Vlaamse Ouderenraad ziet hiervoor een drietal gerichte acties:

- Vandaag is er geen ondersteuning voor woningaanpassingen in functie van zorgnood. Er is een beperkte premie voor alle 65-plussers, die evenwel weinig rekening houdt met de mate waarin er behoefte aan ondersteuning is. Dat is helemaal het geval voor wie een handicap oploopt na de leeftijd van 65 jaar en daar vaak nog tientallen jaren mee moet leven, zonder toegang tot de ondersteuning op maat voor mensen met een beperking. Dat

strookt niet met de idee van mensen langer op een goede manier thuis laten wonen. Breng daarom de **aanpassingspremie** voor personen met een handicap en de aanpassingspremie voor ouderen onder in één systeem, op maat van de reële noden van mensen met zorg- en ondersteuningsnoden, en met meer geleidelijke inkomensgrenzen.

- Zet in op **laagdrempelige aanspreekpunten of wooncoaches** die instaan voor advies en begeleiding. Inzetten op laagdrempelige aanspreekpunten of wooncoaches kan volgens de Vlaamse Ouderenraad door de uitbouw van het huidige aanbod. Mogelijk kunnen bestaande woonwinkels of interlokale verengingen wonen hierin een belangrijke rol opnemen.
- Ouderen vinden het vaak moeilijk een betrouwbare partner te vinden voor de uitvoering van werken aan hun woning. Het inzetten op **samenwerkingsverbanden**, eventueel geregisseerd vanuit de lokale overheid of sociale economieprojecten, die instaan voor de uitvoering van de werken zijn een interessante piste om hierop een antwoord te bieden.

Niet alleen private woningen moeten aangepast of aanpasbaar zijn ook moeten er voldoende **aangepaste sociale woningen** beschikbaar zijn. Hoewel het inzetten op voldoende aangepaste sociale huurwoningen ook naar voor wordt geschoven in de beleidsnota wordt hier geen actie aan gekoppeld. Toch liggen er nog heel wat uitdagingen in het voorzien van toegankelijke sociale huurwoningen. Voor de Vlaamse Ouderenraad moet de Vlaamse overheid voldoende stimulansen bieden om lokaal te voorzien in een voldoende groot aanbod aan toegankelijke sociale woningen op de juiste plaats. Volgende acties kunnen hieraan gekoppeld worden:

- **Versterk de rol van de sociale huisvestingsmaatschappijen**, waarbij deze aanspraak maken op financiële ondersteuning, zodat zij proactief en structureel kunnen inzetten op levensloopbestendig wonen door de noden in kaart te brengen, een aangepast patrimonium te realiseren, kunnen sensibiliseren om tijdig te verhuizen, aanpassingsvragen kunnen capteren, ...
- Zet in op een **positief stimulerend beleid** in plaats van sanctionerend op te treden. Een verhuis naar een aangepaste woning is niet altijd evident. Sommige ouderen wachten hierop, voor anderen is dit geen optie. Bovendien gaat een woonbeleid dat mensen op latere leeftijd verplicht te verhuizen naar een andere buurt in tegen de doelstellingen binnen het welzijnsbeleid dat inzet op zorgzame buurten en de strijd tegen eenzaamheid. Maak daarom een verhuis financieel en praktische aantrekkelijk, en waarborg een aangepast sociaal woonaanbod in de eigen wijk.
- Stimuleer de creatie van een ruimer aanbod aan **sociale assistentiewoningen**. Maak de bouw en verhuur van SAW betaalbaar door het voorzien van een tussenkomst in het voldoen aan de wettelijke vereisten op vlak van fysieke aangepastheid en gemeenschappelijke ruimten. Oudere sociale huurders hebben interesse in deze

woonvorm maar lopen vaak aan tegen de hoge kosten die verbonden zijn aan assistentiewoningen.

Voor de Vlaamse Ouderenraad ontbreekt in dit luik de aandacht voor ouderen die moeilijkheden ondervinden om hun **energiefactuur** te betalen. Niet alleen omwille van het hoge aantal ouderen dat geconfronteerd wordt met het risico op energiearmoede (cfr. Barometer energiearmoede), maar ook in functie van de ambitieuze energie- en klimaatdoelstellingen die vooropgesteld worden. Het is maar de vraag in hoeverre die doelstellingen haalbaar zijn, wanneer een aanzienlijk deel van de slecht geïsoleerde woningen bewoond worden door oudere bewoners die aanzienlijke drempels ervaren om te investeren in energiezuinigheid. Uit onderzoek (Van den Broeck, 2019) blijkt duidelijk dat ouderen minder gebruik maken van de bestaande premies, minimaal in zonnepanelen investeren en vaker in een niet of nauwelijks geïsoleerde woning wonen. Veel woningen waar ouderen wonen maken bovendien gebruik van duurdere en verouderde energiebronnen, zoals verwarmen op elektriciteit. Voor ouderen vormt dit een belangrijke factor in de strijd tegen energiearmoede. Om energiearmoede bij de meest kwetsbare ouderen te voorkomen en verminderen ziet de Vlaamse Ouderenraad drie prioriteiten (zie ook [advies 2017/4 over energiearmoede bij ouderen](#)):

- Zorg voor een **betera begeleiding en ontzorging voor ouderen bij energetische renovatie** van de woning. Zet in op sensibiliserings- en informatiecampagnes ten aanzien van groepen met een verhoogd risico op energiearmoede. Het voorzien van een uniek loket is een eerste stap maar niet voldoende. Gerichte begeleiding van (alleenwonende) ouderen, bijvoorbeeld door renovatiecoaches, is nodig.
- Vergroot de **betalbaarheid van energie-ingrepen en woningaanpassingen**. Heel wat ouderen botsen op het feit dat banken hen geen renovatielening meer willen toekennen omwille van hun leeftijd. Om ouderen met beperkte financiële middelen de kans te geven om de nodige werken te laten uitvoeren is het volgens de Vlaamse Ouderenraad noodzakelijk om systemen op te zetten waarbij de premies vooraf of op het moment van betaling toegekend worden. Op die manier wordt het bedrag dat ouderen moeten lenen of zelf voorschieten kleiner, en de financiële drempel om aan verbouwingen te beginnen lager.
- Maak de **energiefactuur betaalbaar en transparant**. Ondersteun ouderen om te kiezen voor de beste en goedkoopste leverancier door voldoende te informeren en de energiefactuur transparanter te maken. Alle groepen met een laag inkomen moeten voor de Vlaamse Ouderenraad in aanmerking komen voor het sociaal energietarief. Daarom pleit de Vlaamse Ouderenraad voor de uitbreiding van deze doelgroep naar iedere persoon die recht heeft op een verhoogde tegemoetkoming. In het bijzonder in functie van de invoering van het nieuwe capaciteitstarief en de nadelige gevolgen voor alleenstaanden met een laag verbruik en een analoge meter.

Binnen de geformuleerde **actie 29** 'We wijzigen de regelgeving met betrekking tot de toewijzing van sociale huurwoningen' is het cruciaal dat ouderen binnen het nieuwe toewijzingsmodel deel blijven uitmaken van de specifieke doelgroepen, die met voorrang een woning kunnen toegewezen krijgen. Zodat in het bijzonder aangepaste sociale huurwoningen kunnen worden toegewezen aan ouderen die daar nood aan hebben.

Luik 2: woonomgeving en mobiliteit

Mobiliteit

In het luik woonomgeving en mobiliteit van het ouderenbeleidsplan wordt terecht aangehaald dat een degelijk uitgebouwd openbaar vervoer en een toegankelijke buurt noodzakelijk zijn om sociale contacten te onderhouden en te participeren in het maatschappelijke leven. Toch worden er in dit luik **geen actiepunten** opgenomen met betrekking tot mobiliteit. Nochtans is mobiliteit voor alle Vlamingen en zeker ook voor ouderen een noodzakelijke voorwaarde om de doelstellingen rond actief en kwaliteitsvol ouder worden te realiseren. Zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen, het opnemen van maatschappelijk engagement, vrijetijdsparticipatie, het bestrijden van eenzaamheidsgevoelens, ... Telkens vergt het een vlotte bereikbaarheid van essentiële locaties en voorzieningen.

Met de **Mobiliteitsvisie 2040** is in juni het nieuwe kader voor het mobiliteitsbeleid van de komende twintig jaar in Vlaanderen goedgekeurd. In deze tekst wordt erkend dat mobiliteit ons letterlijk en figuurlijk met familie, vrienden en andere contacten verbindt, dat het ons naar huis, de winkel, sport, cultuur en onze vakantiebestemming brengt. Daarom wil de Mobiliteitsvisie dat mobiliteit en de ruimtelijke organisatie in 2050 maximale verbondenheid en bereikbaarheid garanderen op een duurzame en veilige manier en op maat van alle mensen.

De Vlaamse Ouderenraad kan zich volledig vinden in de principes van de Mobiliteitsvisie rond inclusieve mobiliteit en een aanbod dat aansluit bij de mogelijkheden en de behoeften van de gebruiker, dat rekening houdt met de leefomgeving, dat betaalbaar is en laagdrempelig digitaal ontsloten wordt. Zo heeft iedereen alle mobiliteitsopties in Vlaanderen binnen handbereik. Bij personenmobiliteit als dienstverlening is het belangrijk dat naar alle schakels wordt gekeken. Ouderen moeten hun verplaatsingen vlot kunnen plannen en regelen en gemakkelijk, veilig en zonder zorgen van hun thuis naar een bepaalde bestemming en terug geraken. De genoemde principes dienen als toetssteen te worden gebruikt voor de mobiliteitsvereisten van ouderen.

Met het oog op de toekomstige uitrol van de nieuwe vervoersnetten in het kader van de basisbereikbaarheid en vooral gezien de grote impact op de mobiliteit van ouderen van het geplande vervoer op maat, beklemtoont de Vlaamse Ouderenraad de **grote bezorgdheid** bij veel ouderen over de impact van de plannen op hun mogelijkheden om nog gebruik te maken van het openbaar vervoer.

Hefboom 1 van de Mobiliteitsvisie erkent dat alle relevante actoren **betrokken** moeten worden om samen na te denken over uitdagingen en oplossingen om tot een krachtdadig en vernieuwend mobiliteitsbeleid te komen. Toch schortte het aan reële mogelijkheden tot participatie en inspraak van de oudere reizigers bij de totstandkoming van de regionale openbaar vervoerplannen. Om tot een kwaliteitsvol, vraaggedreven openbaar vervoersaanbod te komen dat echt aansluit bij de vervoersvraag van de oudere reiziger, moeten lokale ouderenraden en oudere reizigers actiever worden betrokken bij de evaluatie en mogelijke aanpassingen van de plannen.

Het **Vlaams Masterplan Toegankelijke halte-infrastructuur** heeft als doelstelling dat 50 procent van de haltes van het kern- en van het aanvullend net toegankelijk zijn tegen 2030. Bestaande haltes moeten minimaal toegankelijk zijn mits assistentie en (her)aangelegde haltes moeten autonoom toegankelijk zijn voor personen met een motorische en visuele beperking. Nog tegen 2030 moeten alle haltes die opgenomen zijn in een Hoppinpunt autonoom toegankelijk zijn voor personen met een motorische en visuele beperking. Door 50% van de haltes van het kernnet en aanvullend net tegen 2030 toegankelijk aan te leggen, zou ongeveer 70% van de reizigers gebruik kunnen maken van een toegankelijke halte. De Vlaamse Ouderenraad acht het raadzaam om deze doelstellingen deze legislatuur nog als actie op te nemen.

Tot slot is een van de perspectieven van de Mobiliteitsvisie 2040 dat er in 2050 geen zware verkeersslachtoffers meer zijn. In functie daarvan streeft het geactualiseerde **Verkeersveiligheidsplan Vlaanderen 2021-2025** naar een halvering van het aantal verkeersdoden en zwaargewonden tegen 2030, en wil tegen 2040 geen dodelijke voetgangers- of fietsslachtoffers in het verkeer. De Vlaamse Ouderenraad is erg bezorgd over het feit dat meer dan 4 op 10 van de verkeersdoden in Vlaanderen 60 jaar of ouder is, een aandeel dat de laatste 10 jaar sterk is gestegen ([Jaarrapport Verkeersveiligheid 2021](#)). Ook het gegeven dat meer dan de helft van de voetgangers en fietsers die omkomen in het verkeer ouder is dan 65 jaar, pleit voor maatregelen om deze cijfers te doen dalen in het ouderenbeleidsplan.

Woonomgeving

Het ouderenbeleidsplan erkent dat de omgeving waarin iemand oud wordt een belangrijke invloed heeft op de gezondheid. Daarnaast wil het plan de omgevingskwaliteit geïntegreerd en innovatief verbeteren, en bij ontwikkelingen oog hebben voor ruimtelijke principes die ingaan op aspecten zoals toegankelijkheid en doelgroep-geschiktheid. Zoals we hierboven al bepleiten is er op het vlak van preventie nood aan een sterke en integrale aanpak met aandacht voor de leefstijl én de omgeving van ouderen. Niet alleen creëert een gezonde en leefbare omgeving beweegkansen voor ouderen, het is bovendien een voorwaarde voor de realisatie van zorgzame buurten. Aandacht voor autovrije straten, groen en schaduw, rustpunten, ... geven aanleiding tot meer sociaal contact.

De Vlaamse Ouderenraad betreurt dan ook dat er **niet geëxpliciteerd** wordt hoe er werk zal worden gemaakt van de doelstelling om de ruimte en omgeving zo in te richten dat alle groepen in de

samenleving toegang hebben tot groen, publieke ruimte en basisvoorzieningen. De geformuleerde actiepunten onder dit hoofdstuk (experimentele woonvormen en zorgwonen) geven blijk van een bijzonder enge visie op wonen die voorbijgaat aan belangrijke aspecten van de woonomgeving.

In functie van deze ambitie schuift de Vlaamse Ouderenraad een aantal acties naar voor om inclusief samenleven en slim ruimtegebruik mogelijk te maken. Deze acties dragen eveneens bij aan de uitbouw van een zorgzame buurt:

- Toegang tot basisvoorzieningen is cruciaal voor ouderen in het behouden van hun zelfredzaamheid. Daarom vraagt de Vlaamse Ouderenraad werk te maken van nabij ingebedde diensten. Aanvullend kan een **gebiedsdekkende mobiele dienstverlening** voorzien worden buiten woonkernen en in 'opdrogende' wijken. Dit zorgt er in de eerste plaats voor dat ouderen hun zelfstandigheid kunnen behouden, ook wanneer ze niet met de auto kunnen rijden of er geen openbaar vervoer beschikbaar is. Ook **dorpspunten** die verschillende diensten aanbieden passen in dit verhaal.
- Voor de creatie van een gezonde publieke ruimte of publieke ruimte zonder drempels die voor iedereen toegankelijk is werden er al verschillende **tools** ontwikkeld zoals de walkabilityscore, het draaiboek 'Integrale leeftijdsvriendelijke toets', ... Voor de Vlaamse Ouderenraad moet deze tools meer ingang vinden en moet het gebruik ervan gestimuleerd worden. De Vlaamse overheid heeft hierin een sturende rol.
- Zet in op **dementievriendelijke gemeenten** met oog op de toename van het aantal mensen met dementie. De verwachting is dat het aantal mensen met dementie zal stijgen van 131 800 tot 188 000 in 2035. De herkenbaarheid, overzichtelijkheid en leesbaarheid van de (openbare) ruimte zorgt ervoor dat ook mensen met dementie zich langer zelfstandig kunnen verplaatsen. Dit past binnen de doelstelling om in te zetten op een dementievriendelijk Vlaanderen.
- Stimuleer de **integratie van woonzorgvoorzieningen in de buurt**, waarbij er zowel wordt ingezet op toegankelijkheidsaspecten als ontmoetingsmogelijkheden.

Dat de Vlaamse overheid, zoals aangegeven kansen wil geven aan nieuwe **kleinschalige woonzorgvormen en gemeenschappelijke woonprojecten** voor ouderen, naast de traditionele woonvormen (actie 30) vindt de Vlaamse Ouderenraad positief. Juridische belemmeringen om nieuwe woonvormen mogelijk te maken moeten dan ook zo snel als mogelijk weggewerkt worden. Bij de verdere uitwerking van proefprojecten en onderzoek vraagt de Vlaamse Ouderenraad voldoende oog te hebben voor betaalbaarheid, toegankelijkheid en begeleiding en ondersteuning van bewoners.

Ook vindt de Vlaamse Ouderenraad het relevant om in het ouderenbeleidsplan een actie op te nemen met betrekking tot de doelstelling uit de beleidsnota wonen om te streven naar een meer inclusief woonaanbod onder andere via een structurele samenwerking tussen wonen en welzijn. Waarbij zal

worden ingezet op de **monitoring van de woonsituatie van personen met een zorgnood**, zodat de impact van beleidskeuzes op die woonsituatie kan worden gemonitord. En in kaart zal worden gebracht welk zorg- en welzijnsaanbod daar tegenover staat en welke evoluties we kunnen verwachten.

Daarnaast vraagt de Vlaamse Ouderenraad om blijvend aandacht te hebben voor bestaande woonvormen voor ouderen zoals de **groepen van assistentiewoningen**. De Vlaamse Ouderenraad verwijst daarbij naar zijn recente [advies over de nood aan een sterkere rechtsbescherming van eigenaar-bewoners van assistentiewoningen](#). Om ouderen beter te beschermen tegen het risico op herziening van het verlaagd btw-tarief door herbestemming, niet verkrijgen van erkenning, verlies van erkenning of vrijwillige stopzetting als GAW reikt de Vlaamse Ouderenraad verschillende beleidsopties aan, waaronder:

- **Strengere voorwaarden mbt de omgevingsvergunning.** Voor de Vlaamse Ouderenraad moeten eigenaar-bewoners van assistentiewoning de garantie hebben dat wooneenheden minimaal gedurende de eerste 15 jaar, de opgelegde termijn voor het btw-tarief, effectief in gebruik zullen blijven als assistentiewoningen.
- **Flexibeler mogelijkheden** om te kunnen blijven functioneren als GAW bij gedeeltelijke herbestemming. De Vlaamse Ouderenraad concludeert dat de betreffende regelgeving nog onvoldoende gepreciseerd is om in scenario's van gedeeltelijke herbestemming het behoud van erkenning voor bestaande bewoners te kunnen garanderen. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om dit ofwel nader te preciseren in het besluit van de Vlaamse regering, of een meer algemene bepaling in te voeren dat de Vlaamse administratie in scenario's van herbestemming gerichte uitzonderingen op de regelgeving kan toestaan die het continueren van de werking als groep van assistentiewoningen mogelijk maken, ter bescherming van de bestaande bewoners.
- **Bescherming bij verlies of niet verkrijgen van een erkenning.** Concreet vraagt de Vlaamse Ouderenraad om decretaal op te nemen dat de initiatiefnemer of beheersinstantie zich ten aanzien van eigenaar-bewoners dient te verbinden tot het aanvragen, verkrijgen en behouden van een erkenning in de eerste 15 jaar na ingebruikname van de assistentiewoningen. Eenzijdige beslissingen, inbreuken of fouten door de beheersinstantie die leiden tot een verlies van erkenning, moeten aanleiding geven tot een schadevergoeding aan de getroffen eigenaar-bewoners.
- Tot slot is de Vlaamse Ouderenraad tevreden met actie 31 over de uitbreiding van de regelgeving met betrekking tot **zorgwonen**. Het geeft mensen met een zorgnood makkelijker de kans zo lang mogelijk in de vertrouwde of gewenste omgeving te blijven wonen. Toch blijft er een **grote financiële drempel** bestaan voor het plaatsen van een mobiele zorgunit, zeker voor ouderen met een laag inkomen. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om de **Vlaamse aanpassingspremie** uit te breiden zodat deze een aantal kosten dekt bij het plaatsen van mantelzorgwoningen. Daarnaast pleit de Vlaamse Ouderenraad

ervoor dat zorgbehoevende ouderen met een laag inkomen die verhuizen van een onaangepaste woning naar een mobiele zorgwoning ook in aanmerking kunnen komen voor de **Vlaamse huursubsidie**. Op die manier wordt het concept geïntegreerd, niet alleen in het kader van zorgwonen, maar ook binnen de woonondersteuning voor zorgbehoevende ouderen met een laag inkomen en een preciaire woonsituatie.

4. Dementievriendelijk Vlaanderen

De voorbije jaren zijn er in het kader van dementievriendelijkheid al heel wat waardevolle initiatieven opgezet, we hopen dat deze gevalideerd en gecontinueerd worden in het nieuwe **dementieplan**. We pleiten er ook voor om in dit plan aandacht te hebben voor de grote diversiteit binnen de populatie van personen met dementie. Daarmee doelen we zowel op het gefaseerde verloop van de aandoening, als op de verschillende ervaringen van personen met dementie met diverse achtergronden en kenmerken.

Hoewel we de verderzetting van de **'Samen Mens' begeleidingstrajecten** uiteraard toejuichen, willen we erop wijzen dat de voorziene middelen ruim onvoldoende zijn om tegemoet te komen aan de noden in de praktijk. Het feit dat niet minder dan 136 organisaties zich kandidaat stelden, toont aan dat de vraag naar ondersteuning in de sector groot is. Met de nodige begeleiding zouden deze organisaties op korte termijn stappen vooruit kunnen zetten richting meer persoonsgerichte zorg. Jammer genoeg lieten de voorziene middelen slechts toe om 20 organisaties te weerhouden.

Het valt ook op dat het in slechts 3 van de 20 geselecteerde projecten om een **thuisvoorziening** gaat. Nochtans woont 70% van de mensen met dementie thuis (Steyaert, 2016). We vragen daarom om in samenspraak met zorggebruikers, hun mantelzorgers en de sector te onderzoeken welke noden hier ervaren worden en hoe een traject op maat van thuiszorgvoorzieningen vorm kan krijgen.

We staan positief tegenover de erkenning van de **woongelegenheden voor personen met jongdementie**, maar vragen of hier geen stap verder gezet kan worden dan het reeds aangekondigde beleid. In de praktijk blijkt er immers nood te zijn aan een verbreding en verdere uitrol van deze woongelegenheden zodat er geen regio's onderbemand zijn. Ook de ondersteuning thuis en initiatieven als buddyprojecten die de participatie aan de samenleving bevorderen zijn noodzakelijk. Bovendien is er nood aan een goede samenwerking met het VAPH. Personen met jongdementie moeten ook via een tussenkomst van het VAPH terechtkunnen in een woonzorgcentrum.

Ten slotte moet ook aandacht voor vroegtijdige zorgplanning, palliatieve zorg en levenseindezorg bij ouderen met dementie worden meegenomen in het nieuwe dementieplan. Hier valt immers nog heel wat vooruitgang te boeken. Zo bleek uit recent onderzoek (2021) dat in minder dan een kwart van de thuisoverlijdens van een persoon met dementie ondersteuning wordt geboden door een palliatief

ondersteuningsteam. Gemiddeld kan echter ruim een op de drie personen die thuis overlijden op deze ondersteuning rekening.

5. Eenzaamheid

De Vlaamse Ouderenraad is tevreden dat de strijd tegen eenzaamheid, en meer in het bijzonder bij ouderen, voor de Vlaamse Regering een belangrijk punt op de beleidsagenda is. Eenzaamheid maakt immers al een aantal jaren opgang als uitdaging en heeft door de coronacrisis enkel aan belang gewonnen. Het wegvallen van activiteiten, sociale contacten en ondersteuning werkte eenzaamheidsgevoelens in de hand. Die gevoelens werden in het bijzonder versterkt bij mensen die over een beperkt netwerk beschikken.

De Vlaamse Ouderenraad schreef reeds twee adviezen rond dit thema. In het [advies 2019/4 over de aanpak van eenzaamheid bij ouderen](#) schetst de Vlaamse Ouderenraad zijn visie op eenzaamheid, de uitgangspunten voor beleid en vervolgens vier centrale aanbevelingen, uitgewerkt naar 16 concrete actiepunten. De aanbevelingen focussen op sensibilisering, het creëren van participatiekansen, de uitbouw van zorgzame buurten versterken en het uitbouwen van de geestelijke gezondheidszorg voor ouderen. Het [advies 2021/1 naar aanleiding van het Vlaams eenzaamheidsplan 2021-2024](#) bouwt voort op de uitgangspunten van het vorige advies en neemt het doelstellingenkader van het eenzaamheidsplan onder de loep. In navolging daarvan stipt de Vlaamse Ouderenraad graag nog eens volgende aandachtspunten aan:

- Er moet sterker worden ingezet op de **detectie** van eenzaamheidsgevoelens bij ouderen. Voor de Vlaamse Ouderenraad staat een samenspel tussen gericht proactief werken, gevalideerde screening, inspelen op observaties vanuit de omgeving en alertheid voor signalen van de persoon zelf daarbij centraal.
  - In het kader van het proactief opsporen van eenzaamheid moet werk gemaakt worden van een **gevalideerd screeningsinstrument** dat zowel sociale, emotionele als existentiële eenzaamheid capteert, met aandacht voor kwetsbaarheden als sterktes en competenties.
  - Ook moet er worden ingezet op het toegankelijk maken van bruikbare **informatie en richtlijnen** in functie van deskundigheidsbevordering bij vrijwilligers en professionals. Dit omvat het inzetten op duidelijke richtlijnen en vaardigheden om op de juiste wijze te reageren en ondersteuning te bieden. Vooral ten aanzien van specifieke doelgroepen en in functie van emotionele en existentiële eenzaamheid.
  - Om detectie en outreachend werken optimaal mogelijk te maken moeten er duidelijke richtlijnen en goede praktijken in verband met het **recht op privacy** uitgewerkt en aangereikt worden.

- Zet ook in op acties die **participatiedrempels** structureel wegwerken. Als drempels binnen het huidige aanbod niet worden weggewerkt heeft het weinig zin nieuwe acties op te zetten die mogelijk dezelfde drempels met zich meebrengen. Ondersteun daarom lokale organisaties om drempels in hun aanbod weg te werken.
  - o De uitrol van de **Drempelmeter**, ontwikkeld door de stad Hasselt en de hogeschool UCLL, zou alvast een belangrijk hulpmiddel kunnen zijn voor onder meer organisaties en verenigingen om hun werking en aanbod te screenen op zichtbare en minder zichtbare drempels, en die actief vast te nemen binnen de eigen werking.
  - o Een piste die nog een stap verder gaat, is de uitbouw van **een platform** dat zicht geeft op allerhande activiteiten in de buurt, maar waarbij mensen de drempels of barrières die ze ervaren ook kunnen signaleren aan de vereniging of organisatie in kwestie.
- Ondersteun **vrijwilligers en mantelzorgers**, zij vormen een onmisbare schakel in het voorkomen of aanpakken van eenzaamheid. Dit vraagt wel dat zij in hun taak voldoende ondersteuning krijgen.
  - o Tijdens de coronacrisis werd de sociale rol die **ouderenorganisaties** voor veel ouderen spelen zichtbaar. Hun vrijwilligers zijn vaak ook vertrouwenspersonen en bruggenbouwers. Tijdens de pandemie zochten ze naar nieuwe methoden om de band met de leden te behouden en zoveel mogelijk te blijven verenigen. In die hoedanigheid zijn ze een relevante partner die actief betrokken en gevaloriseerd dient te worden bij de verschillende plannen en acties rond eenzaamheid.
  - o Bij mantelzorgers kan de mentale en fysieke overbelasting, in combinatie met een groeiend sociaal isolement, vereenzaming in de hand werken. **Mantelzorgverenigingen**, die een belangrijke rol opnemen in het informeren en begeleiden van mantelzorgers, moeten voldoende ondersteuning krijgen zodat ze hun werking verder kunnen uitbouwen en een coachende rol opnemen.

Dit advies werd goedgekeurd door het bestuursorgaan op 29 september 2021.

Referenties

De Decker, P., Vandekerckhove, B. Volckaert, E., Wellens, C., Schillebeeckx, E. & De Luyck, N. (2018), Ouder worden op het Vlaamse platteland. Over zorg, wonen en ruimtelijk ordenen in dunbevolkte gebieden. Antwerpen: Garant.

De Decker, P. & Volckaert, E. (2020), Oud, arm en huurder. Een verkenning van woon- en zorgperspectieven van kwetsbare stedelijke ouderen. Antwerpen: Gompel&Svacina.

De Witte, N., Smetcoren, A.-S., De Donder, L., Dury, S., Buffel, T., Kardol, T. & D. Verté, (2012), Een huis? Een thuis! Over ouderen en wonen. Vanden Broele, Brugge.

Heylen, K. (2019). Doelgroepen sociale huur en specifieke segmenten op de woningmarkt. Leuven: Steunpunt Wonen.

Winters S. (Ed.) (2001), Lifetime housing in Europe. Proceedings of the European Seminar and Colloquium 'Living Tomorrow Starts Today', Leuven, 4-5 December 2000, HIVA-K.U.Leuven, Leuven, 182 p.

Van den Broeck, K. (2019). Drempels voor renovatie aan de vraagzijde. Leuven: Steunpunt Wonen

Sciensano. (2018). Gezondheidsenquête 2018. Geraadpleegd via https://his.wiv-isp.be/nl/sitepages/volledige_rapporten_2018.aspx

VLESP. (2019). Suïcidepreventie bij ouderen. Geraadpleegd via https://www.zelfmoord1813.be/sites/default/files/Suicidepreventie%20bij%20ouderen_green_online.pdf

VAD. (2019). Ouderen en alcohol. Geraadpleegd via <https://www.vad.be/assets/ouderen-en-alcohol-1>

Steyaert, J. (2016). Prevalentie: hoeveel personen in Vlaanderen hebben dementie? In M. Vermeiren (red.). Dementie, van begrijpen naar begeleiden. Brussel: Politeia.

KBS. (2020). Levenskeuzes op latere leeftijd bij niet-hulpbehoevende personen. Geraadpleegd via <https://www.kbs-frb.be/nl/Newsroom/Press-releases/2020/20201215AJBaro60plus>

Yon, Y., Mikton, C.R., Gassoumis, Z.D., Wilber KH. (2017). Elder abuse prevalence in community settings: a systematic review and meta-analysis. Lancet Glob Health. 5(2): 147-156.